

Portret bydgoszczanina. Januszowi Umińskiemu pro memoria¹

Janusz Umiński urodził się w Bydgoszczy 10 lutego 1932 r. Jego rodzicami byli Henryk, kapitan piechoty służby stałej², i Maria Ludwika z domu Madalińska³. Przed II wojną światową ukończył I klasę Prywatnej Szkoły Powszechnej III Stopnia im. „Rodziny Woj-skowej” przy ul. Jagiellońskiej 13 w Bydgoszczy.

We wrześniu 1939 r. wraz z mamą i młodszym bratem Włodzimierzem został ewakuowany do Chełma Lubelskiego. W grudniu 1939 r. jego mama podjęła decyzję o powrocie do Poznania, gdzie mieszkała wraz z mężem przed wojną. Po przybyciu na miejsce okazało się, że mieszkanie zostało zajęte przez gestapo. Dziadek Janusza⁴ pomógł w przeprowadzce do Bydgoszczy, gdzie Maria wraz z synami Januszem i Włodzimierzem, przetrwała całą okupację niemiecką.

W latach 1940–1945 Janusz uczęszczał do szkoły niemieckiej dla Polaków przy ul. Nakielskiej 11. Po zakończeniu II wojny światowej 14 lipca 1945 r. ukończył

¹ Artykuł powstał w oparciu o wspomnienia i zapiski Janusza Umińskiego zachowane w jego archiwum prywatnym.

² Henryk Umiński (1896–1940), kierownik referatu w Wydziale Mobilizacji i Uzupelnień Dowództwa Okręgu Korpusu VII w Poznaniu, internowany w Starobielsku, zamordowany w kwietniu 1940 przez NKWD w Charkowie.

³ Maria Ludwika Umińska (1910–1998).

⁴ Kazimierz Madaliński, ojciec Marii Ludwiki (1869–1960).

7-klasową Publiczną Szkołę Powszechną stopnia trzeciego nr 3 im. św. Jana przy ul. Świętojańskiej 20 w Bydgoszczy.

W latach 1945–1950 był uczniem Miejskiego Liceum i Gimnazjum Męskiego im. Mikołaja Kopernika przy ul. Stanisława Staszica nr 4 w Bydgoszczy. 26 czerwca 1948 r. uzyskał świadectwo ukończenia gimnazjum ogólnokształcącego, a 3 czerwca 1950 r. uzyskał świadectwo dojrzałości⁵.

W październiku 1950 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie dnia 25 maja 1954 r. uzyskał dyplom ukończenia studiów I stopnia. Kontynuował je na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie 17 czerwca 1960 r. uzyskał tytuł magistra prawa. W latach 1982–1989 studiował także w Prymasowskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy. Naukę uwieńczył tytuł magistra teologii otrzymany w dniu 22 czerwca 1995 r.

Pracę zawodową rozpoczął w 1950 r. W latach 1950–1953 pracował kolejno jako referent socjalny i zatrudnienia w Bydgoskich Zakładach Metalowych i Zakładzie Sieci Elektrycznych Zarządu Energetycznego Okręgu Północnego w Bydgoszczy. Z dniem 1 października 1953 r. został skierowany do pracy w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy w charakterze kontraktowego referendarza (i zastępcy kierownika) Samodzielnego Referatu Skarg i Zażaleń w Wydziale Organizacyjno-Prawnym. W latach 1955–1957 oraz 1961–1962 pracował w Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego.

W związku z wyborem na funkcję sekretarza Zarządu Okręgu PTTK w Bydgoszczy, z dniem 1 marca 1957 r. przeszedł do pracy w Biurze Zarządu Okręgu PTTK w Bydgoszczy. Przez dwie kadencje był zatrudniony w charakterze etatowego sekretarza i kierownika Biura ZO PTTK.

Z kolei w latach 1962–1964 był zatrudniony jako konserwator zabytków w Wydziale Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej. Następnie w latach 1964–1975 kierował zespołem syntezy w Wojewódzkiej Pracowni Planów Regionalnych przy Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego. Po zmianie podziału administracyjnego kraju w latach 1975–1981 najpierw kierował Pracownią Planu Województwa, a następnie zespołem projektowym w Wojewódzkim Biurze Planowania Przestrzennego w Bydgoszczy.

Z dniem 1 stycznia 1982 r. przeszedł na własną prośbę na wcześniejszą emeryturę. Równocześnie prowadził zajęcia fakultatywne z turystyki i krajoznawstwa

⁵ W związku z zajęciem gmachu przy ul. Staszica przez Liceum Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w 1948 r. Męskie Liceum i Gimnazjum Męskie im. Mikołaja Kopernika zostało przeniesione na Szwederowo przy ul. Nowodworskiej nr 58 jako IV Szkoła Ogólnokształcąca stopnia podstawowego i licealnego im. Mikołaja Kopernika.

na Wydziale Pedagogicznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, natomiast w latach 1990–1991 zajęcia z zakresu organizacji turystyki na Policealnym Studium Hotelarstwa w Zespole Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych w Bydgoszczy.

W latach 1991–1992 pracował w charakterze kustosza zbiorów muzealnych w Muzeum Tradycji Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy, natomiast w latach 1992–2000 na pół etatu pracował jako główny specjalista w Wojewódzkim Biurze Planowania Przestrzennego w Bydgoszczy.

Działalnością społeczną zainteresował się w jeszcze przed II wojną światową. Już w I klasie szkoły powszechnej był zuchem, a w 1945 r. w VII klasie członkiem 12 Bydgoskiej Drużyny Harcerskiej. W latach 1946–1950 należał do Sodalicii Mariańskiej. W późniejszych latach był aktywnym członkiem wielu towarzystw i organizacji, m.in.: Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy, Stowarzyszenia Autorów Polskich.

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze

Będąc jeszcze uczniem Miejskiego Liceum i Gimnazjum Męskiego w Bydgoszczy, zaczął uprawiać turystykę pieszą. Turystyka i krajoznawstwo były mu bliskie od lat młodzieńczych. Już w latach 1946–1948, co roku podczas wakacji, uczestniczył w obozie rekreacyjno-wychowawczym Polskiej YMCA⁶ w Wieżycy nad Jeziorem Ostrzyckim.

Do Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego wstąpił 13 lipca 1951 r. w Zarządzie Okręgu w Bydgoszczy⁷ i zorganizował w tym samym miesiącu drugie w kolejności koło zakładowe w Bydgoszczy – Koło Terenowe nr 2 przy Bydgoskich Zakładach Metalowych. Wybrano go prezesem koła⁸. W latach 1953–1954 był członkiem Zarządu Oddziału Miejskiego PTTK w Bydgoszczy.

Na III Zjeździe Delegatów Oddziałów Okręgu Bydgoskiego PTTK dnia 10 czerwca 1956 r. wybrany został członkiem Zarządu Okręgu. Uchwałą Prezydium Zarządu Okręgu z dnia 14 marca 1956 r. powołano go na stanowisko

⁶ YMCA (Young Men's Christian Association) międzynarodowa ekumeniczna organizacja chrześcijańska, której głównym celem jest dbanie o harmonijny rozwój fizyczny, umysłowy i duchowy młodzieży męskiej. Por. *Polska YMCA – Chrześcijański Związek Młodzieży. Charakter i zasady postępowania*, Genewa 1955; *Polska YMCA – Chrześcijański Związek Młodzieży. Historia, charakter i zasady*, Bielefeld [1953].

⁷ Oddział Miejski PTTK w Bydgoszczy powołany został dopiero 27 marca 1953 r. podczas I Zjazdu Organizacyjnego.

⁸ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – jego członkiem pozostał do kwietnia 1953 r.

p.o. sekretarza etatowego Zarządu Okręgu⁹, a uchwałą Prezydium Zarządu Okręgu z dnia 19 lutego powołano go na etat kierownika biura Zarządu Okręgu¹⁰.

Podczas III Zjazdu Delegatów Oddziałów 10 czerwca 1956 r. wszedł w skład Prezydium Zarządu Okręgu, a 28 lipca 1959 r. został sekretarzem Zarządu odpowiedzialnym za sprawy komisji problemowych. Natomiast w czasie IV Zjazdu Delegatów Oddziałów, 24 kwietnia 1960 r. został wybrany sekretarzem ZO. Funkcję tę pełnił do V ZDO, kiedy to w dniu 15 kwietnia 1962 r. wybrano go I wiceprezesem Zarządu Okręgu do spraw krajoznawstwa. Funkcję tę sprawował do końca kadencji (15 marca 1965 r.), a także w kadencji VIII (1972–1975). W kadencji X (1977–1981) był prezesem Wojewódzkiego Sądu Koleżeńskiego PTTK oraz przewodniczącym Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń.

Po wejściu w życie z dniem 1 lipca 1975 r. nowego podziału administracyjnego państwa¹¹ i powołaniu na obszarze b. województwa bydgoskiego trzech zarządów wojewódzkich PTTK w Bydgoszczy, Toruniu i Włocławku pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Wojewódzkiego w I kadencji (1975–1977) i w III kadencji (1981–1985).

Na XII ZDO dnia 24 marca 1985 r. wybrano go prezesem Zarządu Wojewódzkiego PTTK i ponownie na XIII ZDO w dniu 23 kwietnia 1989 r. Funkcję tę sprawował do dnia 15 grudnia 1990 r., tj. ostatniego posiedzenia plenarnego Zarządu Wojewódzkiego i jego likwidacji.

Od XVIII Zjazdu Oddziału Miejskiego PTTK w Bydgoszczy w dniu 17 marca 1991 r. do końca listopada 1992 r. pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Oddziału Miejskiego PTTK w Bydgoszczy. Dnia 9 listopada 1992 r. wybrany został prezesem Regionalnego Oddziału PTTK „Szlak Brdy” w Bydgoszczy i był nim do 20 czerwca 1995 r. W tym dniu złożył rezygnację.

Na XI Zjeździe Krajowym PTTK w dniu 16 czerwca 1985 r. wybrano go na członka Głównego Sądu Koleżeńskiego PTTK. Funkcję tę sprawował także w następnej XII kadencji (1989–1993).

Natomiast dnia 28 lutego 1993 r., podczas XIII Zjazdu Krajowego PTTK, wybrano go w skład Zarządu Głównego wspomnianego Towarzystwa, a dnia 17 kwietnia 1993 r. powołano w skład Kapituły Odznaczeń ZG PTTK. Funkcje te pełnił do końca kadencji. Uchwałą Prezydium ZG PTTK z dnia 21 VI 1966 r.

⁹ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pełnił tę funkcję od 16 marca 1956 r.

¹⁰ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pełnił tę funkcję od 1 lutego 1958 r.

¹¹ Trzystopniowy podział (województwo – powiat – gmina) zastąpiono podziałem dwustopniowym (województwo – gmina). Por. *Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz.U. 1975 nr 16 poz. 91).

zdecydowano, by powołać go w skład Komitetu Organizacyjnego XIV Walnego Zjazdu¹². Z kolei na podstawie uchwały ZG PTTK z dnia 13 XII 1997 r. wszedł do Komitetu Organizacyjnego Obchodów Jubileuszu 50-lecia PTTK¹³, a w roku następnym (uchwała ZG PTTK z dnia 25 X 1998 r.) w skład 5-osobowego Zespołu ds. Oceny Wydawnictw PTTK¹⁴.

W okresie ponad pięćdziesięcioletniej działalności społecznej w Towarzystwie pracował w wielu komisjach i zespołach problemowych zarówno na szczeblu miejskim, wojewódzkim, jak i krajowym.

Szczególnie bliska mu była turystyka piesza, nizinna i górską. Jak już wspomniano powyżej, w latach 1945–1948 uczestniczył jako członek Związku Harcerstwa Polskiego w wędrownkach i obozach harcerskich, głównie na obszarze Borów Tucholskich oraz Pojezierza Kaszubskiego, na terenie którego przebywał w czasie wakacji kolejno w latach 1946–1948, przez miesiąc na stałym obozie Polskiej YMCA w Wieżycy nad Jeziorem Ostrzyckim.

Szczególnie aktywną działalność w dziedzinie turystyki pieszej prowadził w latach 1953–1975, organizując wycieczki oraz oddziałowe i okręgowe rajdy piesze na obszarze Regionu Bydgoskiego, a także ogólnopolskie, jak m.in. VII Ogólnopolski Rajd Pieszy w Borach Tucholskich w roku 1959 (jako zastępca kierownika rajdu do spraw technicznych). Od jesieni roku 1954¹⁵ inicjował i realizował znakowanie szlaków pieszych na obszarze województwa, a także szkolił kadry nowych przodowników turystyki pieszej i organizatorów turystyki.

Od dnia 11 listopada 1953 r. pełnił funkcję sekretarza Okręgowej Komisji Turystyki Pieszej PTTK. W latach 1956–1962 r. był jej przewodniczącym. W latach 1958–1960 był też członkiem plenum Komisji Pieszej ZG PTTK, a w latach 1962–1965 członkiem jej prezydium.

W latach 1956–1958 był członkiem Komisji Zarządu Okręgu PTTK w Bydgoszczy w sprawie opiniowania Kart Turystycznych stanowiących dokument, na podstawie którego ich posiadacz miał prawo przebywania i poruszania się

¹² Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – uchwała nr 63/96 Prezydium Zarządu Głównego PTTK z 21 czerwca 1996 r. w sprawie zatwierdzenia składów osobowych Zespołów Problemowych Komitetu Organizacyjnego XIV Walnego Zjazdu PTTK.

¹³ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – uchwała nr 31/XIV/97 Zarządu Głównego PTTK z dnia 13 grudnia 1997 r. w sprawie powołania Komitetu Organizacyjnego Obchodów Jubileuszu PTTK w 50-lecie połączenia PTT i PTK.

¹⁴ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – uchwała nr 65/VI/98 Zarządu Głównego PTTK z dnia 25 X 1998 r. w sprawie powołania Zespołu ds. Oceny Wydawnictw PTTK i określenia zasad jego pracy.

¹⁵ Dnia 24 października 1954 r., pod nadzorem kolegi dra med. Jerzego Janeckiego, przewodniczącego Podkomisji Urządzeń i Szlaków Okręgowej Komisji Turystyki Pieszej PTTK w Bydgoszczy, został wyznakowany pierwszy odcinek niebieskiego „Szłaku Brdy” do Koronowa.

w obrębie Obszaru Konwencji Turystycznej w Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej¹⁶, a w latach 1959–1962 sekretarzem Okręgowej Komisji Turystyki Górskiej. Od roku 1960 do 1961 przewodniczył nowo powołanej Okręgowej Komisji Przewodnickiej.

Janusz Umiński prowadził również rozległą działalność krajoznawczo-historyczną. W okresie 1960–1962 pełnił funkcję sekretarza Okręgowej Komisji Krajoznawczej, w następnych latach był jej członkiem. W latach 1962–1965 r. był członkiem plenum Komisji Krajoznawczej ZG PTTK¹⁷. Był organizatorem i aktywnym uczestnikiem wielu konferencji oraz porad krajoznawczych. W 1986 r. uzyskał uprawnienia inwentaryzatora i brał czynny udział w inwentaryzacji krajoznawczej gmin na obszarze Borów Tucholskich.

Od 1962 do 1966 roku był przewodniczącym Okręgowej Komisji Opieki nad Zabytkami. W tym okresie przyczynił się do znacznego wzrostu liczby społecznych opiekunów zabytków. We współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Bydgoszczy przygotował i wydał drukiem w 1970 r. *Informator Społecznych Opiekunów Zabytków*.

W kwietniu 1969 r. zorganizował Okręgową Komisję Historyczną i przewodniczył jej do czasu połączenia z Komisją Krajoznawczą ZW w 1976 r. Staraniem Komisji ogłoszony został m.in. konkurs pt. *Wspomnienie działacza turystycznego*, który przyniósł plon w postaci ciekawych przyczynków do historii organizacji turystycznych w regionie.

Od 5 października 1985 r. był członkiem Komisji Historii i Tradycji Zarządu Głównego PTTK¹⁸. Był autorem kilkudziesięciu artykułów z dziedziny historii organizacji turystyczno-krajoznawczych w regionie kujawsko-pomorskim, a także innych samodzielnych opracowań¹⁹. W wydawanej od 2006 r. staraniem Komisji

¹⁶ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo Zarządu Okręgu PTTK z dnia 27 marca 1956 r.

¹⁷ Od 1956 aż do roku 2000 r. zajmował się publicystyką krajoznawczą i regionalną. Jest autorem licznych przewodników, informatorów, folderów i innych opracowań dotyczących historii PTT, PTK i PTTK. Łącznie opublikował ponad 30 pozycji zwartych oraz ponad 300 artykułów, recenzji i map (w tym 106 haseł w *Encyklopedii Bydgoszczy*).

Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – wybrany w dniu 16 grudnia 1962 r. podczas IV Krajowej Narady Aktywu Krajoznawczego.

¹⁸ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – od dnia 20 grudnia 1993 do 2001 r. był jej wiceprzewodniczącym.

¹⁹ Por. *Z dziejów Oddziału Bydgoskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w latach 1920–1950*, Bydgoszcz 1990 oraz *Dzieje PTK i PTT w regionie pomorsko-kujawskim. Calendarium*, Bydgoszcz 1987. Obie prace wydane zostały przez Regionalną Pracownię Krajoznawczą PTTK w Bydgoszczy.

Historii i Tradycji serii *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego* zamieścić łącznie 11 tekstów.

Przez ponad 50 lat prowadził szkolenia informatorów turystyki, przewodników terenowo-nizinnych, pilotów krajowych i przodowników Turystyki Pieszej. Był także autorem scenariuszy i organizatorem kilku wystaw, m.in. *Turystyka i krajoznawstwo w województwie bydgoskim w latach 1945–1970*²⁰ oraz *Turystyka i krajoznawstwo* na Centralnych Dożynkach w Bydgoszczy w 1972 r. na terenach Leśnego Parku Kultury i Wypoczynku w Myśliczynie.

Ponadto był przodownikiem Turystyki Pieszej²¹ (od 1954 r.), przodownikiem Górskiej Odznaki Turystycznej (od 1976 r.), instruktorem kształcenia kadr (od 1977 r.), instruktorem krajoznawstwa (od 1985 r., a zasłużonym od 1989 r.), przewodnikiem turystycznym terenowo-nizinnym I kl. (od 1961 r.) i pilotem wycieczek krajowych (od 1979 r.).

Zarządzeniem nr 213/99 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 X 1999 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Egzaminacyjnej dla Terenowych Przewodników Turystycznych wszedł w skład Komisji. Od lutego 2002 r. był członkiem Komisji Egzaminacyjnej ds. Przodowników Turystyki Górskiej dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz członkiem Terenowego Referatu Weryfikacyjnego przy Oddziale Miejskim PTTK w Bydgoszczy.

Wielokrotnie prowadził wycieczki. Z zachowanych dokumentów wynika, że w roku 1954 w ramach wczasów wędrownych „Szlakiem Kaszubskim” z Chojnic przez Pojezierze Kaszubskie na Hel był pilotem grupy ok. 20 studentek Akademii Medycznej z Łodzi. Natomiast w 1959 r. jako pilot zagraniczny kierował grupą wycieczkową w ówczesnej Niemieckiej Republice Demokratycznej na trasie: Drezno – Lipsk – Erfurt – Weimar – Eisenach.

Od 1956 aż do roku 2000 zajmował się publicystyką krajoznawczą i regionalną. Jest autorem licznych przewodników²², informatorów, folderów i innych

²⁰ Zorganizowano ją z okazji uroczystości otwarcia nowego gmachu Urzędu Wojewódzkiego przy ul. Konarskiego 1 w roku 1969.

²¹ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – legitymacja nr 244. W 1973 r. został Przodownikiem Honorowym Turystyki Pieszej – legitymacja nr 107H. *Wykaz Honorowych Przodowników Turystyki Pieszej*, [w:] https://ktpzg.pttk.pl/ptp/honorowi_wykaz.php [dostęp 11 maja 2023 r.]

²² Znaczna część przewodników była dedykowana miastom Polski Północnej. Wśród nich warto wymienić następujące: *Bydgoszcz i okolice* (1972, 1976, 1985), *Bydgoszcz* (1996, 2004), *Gdańsk w 3 dni* (2003), *Toruń w 3 dni* (2005), *Włocławek i okolice* (1989). Nie brakowało także publikacji promujących krainy geograficzne: *Bory Tucholskie* (1959, 1988), *Nad Notecią* (1984), *Puszcza Bydgoska* (1985).

opracowań dotyczących historii PTT, PTK i PTTK²³. Łącznie opublikował ponad 30 pozycji zwartych oraz ponad 300 artykułów²⁴, recenzji i map (w tym 106 haseł w *Encyklopedii Bydgoszczy*²⁵).

Bydgoskie Towarzystwo Naukowe

Od dnia 20 listopada 1969 r. był członkiem Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego²⁶. W latach 1972–1987 pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rekreacji i Turystyki, później był wiceprzewodniczącym. Z zakresu turystyki i krajoznawstwa opublikował kilka artykułów w ramach prac Komisji Historii BTN²⁷ oraz syntetyczny artykuł w ramach prac Wydziału Nauk Humanistycznych BTN²⁸. Wydał także dwa artykuły z dziedziny gospodarki i planowania przestrzennego²⁹.

²³ Jego artykuły ukazywały się na łamach następujących czasopism: „Bydgoski Informator Kulturalny”, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, „Express Bydgoski”, „Jantarowe Szlaki”, „Kalendarz Bydgoski”, „Kronika Bydgoska”, „Miasto”, „Poznaj Swoj Kraj”, „Prace Komisji i Turystyki BTN”, „Prace Komisji Historii BTN”, „Rocznik Krajoznawczy PTTK”, „Ziemia” i „Wierchy”.

²⁴ Bibliografię prac Janusza Umińskiego zamieszczono na końcu artykułu.

²⁵ 15 haseł umieszczono w rozdziale *Książka*. Dotyczyły one głównie drukarni i księgarni funkcjonujących na terenie Bydgoszczy. Natomiast 91 haseł opublikowano w rozdziale *Turystyka*. Znalazły się tam przede wszystkim hasła biograficzne jak również przybliżające historię organizacji i stowarzyszeń działających w Bydgoszczy.

²⁶ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego z dnia 20 listopada 1969 r.

²⁷ *Pomorski Okręg Wojewódzki Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w latach 1930–1939*, [w:] *Demokracja i Samorządność*, Bydgoszcz 2004, s. 249–270; *Działalność administracji państwowej w dziedzinie turystyki na Kujawach i Pomorzu w latach 1945–1975*, [w:] *Rok 1945 na Kujawach i Pomorzu. Koniec wojny – początek nowej rzeczywistości*, Bydgoszcz 2006, s. 287–314; *Działalność organów administracji państwowej w dziedzinie turystyki w województwie pomorskim w latach 1924–1939*, [w:] *Kujawsko-Pomorskie rodowody wybitnych uczonych*, Bydgoszcz 2007, s. 259–284; *Działalność szkolnych kół Polskiego Białego Krzyża w Bydgoszczy*, [w:] *Wojsko a społeczeństwo na Kujawach i Pomorzu*, Bydgoszcz 2009, s. 107–115; *Rola kół krajoznawczych młodzieży szkolnej PTK w wychowaniu patriotycznym w latach międzywojennych*, [w:] *Rozważania i badania z perspektywy 90. rocznicy powrotu Pomorza i Kujaw Północnych do macierzy*, Bydgoszcz 2010, s. 199–215.

²⁸ *Z badań nad historią organizacji i instytucji krajoznawczo-turystycznych w regionie bydgoskim w latach 1900–1939*, [w:] *Problemy turystyki i kultury fizycznej w regionie bydgoskim*. BTN Prace Wydziału Nauk Humanistycznych, Seria G, nr 4, s. 3–54.

²⁹ *Bydgoskie i Bydgoszcz w latach 1975–1996. Przemiany terytorialne i administracyjne oraz przesłanki rozwoju społeczno-gospodarczego Regionu Kujawsko-Pomorskiego*, [w:] *Bydgoszcz jako ośrodek administracyjny na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz 1998, s. 221–239; *Geneza województwa Kujawsko-pomorskiego*, [w:] *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni dziejów*, Bydgoszcz 2001, s. 57–77.

Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy

Od 1976 r. był członkiem Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy, jego sekcji wydawniczej oraz zespołu redakcyjnego *Encyklopedii Bydgoszczy*. W latach 1976–2015 zamieścił na łamach kolejnych roczników *Kalendarza Bydgoskiego* ponad 70 artykułów z dziedziny turystyki i krajoznawstwa i turystyki, historii, gospodarki i planowania przestrzennego, a w *Kronice Bydgoskiej* 11 artykułów. W latach 2004–2012 był współredaktorem *Encyklopedii Bydgoszczy*. Jako redaktor działu opracował większość haseł z dziedziny krajoznawstwa i turystyki, które znalazły się w tomie 1 – *Encyklopedii Bydgoszczy*³⁰. W następnych latach współredagował hasła do tomu 3 – *Encyklopedii Bydgoszczy* z dziedziny przemysłu oraz gospodarki komunalnej.

Stowarzyszenie Autorów Polskich

Od 1984 r. należał do Stowarzyszenia Autorów Polskich³¹, a w latach 1986–1990 był członkiem Komisji Kwalifikacyjnej Rady Głównej SAP³². W ramach SAP-u, jako członek założyciel (22 IX 1985 r.), należał do Klubu Autorów Literatury Turystycznej i Krajoznawczej SAP-PTTK oraz był członkiem zwyczajnym jego pierwszego zarządu. Od 1986 do 1990 roku był członkiem Komisji Kwalifikacyjnej Rady Głównej SAP, opiniującej kandydatury osób zamierzających wstąpić do tego stowarzyszenia.

Podczas V Zgromadzenia Delegatów SAP-u w Gdańsku w dniu 10 XI 1996 r. – w uznaniu ogromnego dorobku dla kultury polskiej – otrzymał Godność Członka Honorowego SAP. W tym czasie został powołany w skład Rady Naukowej Ośrodka Badawczego Krajoznawstwa i Regionalizmu przy RPK PTTK im. prof. Władysława Wędzińskiego w Gdańsku, afiliowanej do Instytutu Morskiego w Gdańsku, a także Kocińskiego Ośrodka Badawczego przy RPK.

Oprócz omówionych powyżej aktywności Janusza Umińskiego warto wskazać także jeszcze inne organizacje społeczne, w których się udzielał. W l. 1956–1958 jako przedstawiciel Zarządu Okręgu PTTK uczestniczył w Zespole Rekrutacyjnym Międzynarodowej Wymiany Turystycznej Młodzieży³³. W tym samym czasie

³⁰ *Encyklopedia Bydgoszczy*, t. I, red. nac. W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2011.

³¹ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo Rady Głównej SAP z dnia 14 VIII 1984 r. o przyjęciu w poczet członków Stowarzyszenia Autorów Polskich.

³² Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo SAP z dnia 11 lutego 1986 r. o powołaniu na posiedzeniu Prezydium Rady Głównej w dniu 11 lutego w skład Komisji Kwalifikacyjnej.

³³ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo PWRN w Bydgoszczy – Wojewódzki Komitet Turystyki z dnia 13 marca 1956 r. dotyczące powołania w skład Zespołu Rekrutacyjnego WKT.

(1957–1958) był ławnikiem Sądu Wojewódzkiego w Bydgoszczy³⁴. W roku 1968 został przyjęty w poczet członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu³⁵.

W latach 1970–1983 był członkiem Okręgowej Komisji Kontroli Zawodowej Służby Zdrowia przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, potem przy Wojewodzie Bydgoskim³⁶. W tym czasie (1981–1984) należał też do Polskiego Związku Katolicko-Społecznego³⁷. Pięć lat później (w 1989 r.) został powołany na członka rady Tucholskiego Parku Krajobrazowego³⁸, a od 1993 r. był członkiem Wielkopolskiego Klubu Publicystów Krajoznawczych w Poznaniu³⁹. Dnia 16 XII 1995 r. dekretem abp. Henryka Muszyńskiego został powołany do Podkomisji ds. Szkolnictwa Komisji Roboczych Katolickiego Synodu Gnieźnieńskiego⁴⁰.

Obok organizacji społecznych należał także do organizacji kulturalnych czy krajoznawczo-turystycznych. Aktywnie działał przede wszystkim w Wojewódzkim Komitecie Kultury Fizycznej i Turystyki. W latach 1961–1966 oraz 1970–1975 w ramach wspomnianego Komitetu był członkiem Podkomisji do spraw Turystyki w Bydgoszczy. Od 20 czerwca 1969 r. pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Propagandy i Wydawnictw WKKFiT⁴¹. Jako członek tej komisji przyczynił się do upowszechnienia walorów Regionu Bydgoskiego, inicjując szereg akcji propagandowych oraz uczestnicząc w tworzeniu i realizacji planów wydawniczych. W ramach Komisji Ruchu Turystycznego współdziałał w opracowaniu i wytyczeniu szlaków turystycznych: *Piastowskiego* i *Lokietka*. Od 22 lutego 1961 r. pełnił także funkcję zastępcy przewodniczącego Komisji Ruchu Turystycznego WKKFiT⁴². Od 1966 roku był członkiem Komisji

³⁴ Por. Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 23 listopada 1956 r.

³⁵ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo Towarzystwa Naukowego w Toruniu z dnia 24 grudnia 1968 r.

³⁶ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 22 czerwca 1970.

³⁷ Pismo z dnia 23 II 1981.

³⁸ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – zarządzenie wicewojewody bydgoskiego Nr 49/89 z dnia 28 lipca 1989 r.

³⁹ *40 lat Wielkopolskiego Klubu Publicystów Krajoznawczych PTTK w Poznaniu 1980–2020*, opr. Z. Szmidi; przy współpracy P. Andersa, W. Gostyńskiego, W. Przewoźnego, Poznań 2022.

⁴⁰ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – Dekret Abpa Henryka Józefa Muszyńskiego Metropolity Gnieźnieńskiego z dnia 16 grudnia 1995 r. mianujący członków Przygotowawczych Komisji Roboczych Synodu; Por. także: *Kościół Katolicki w Bydgoszczy kalendarium*. Praca zbiorowa pod red. J. Kutty, Bydgoszcz 1997, s. 445.

⁴¹ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy – Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 12 stycznia 1969 r.

⁴² Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy – Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki z 22 lutego 1961 r.

Kwalifikacyjno-Egzaminacyjnej WKKFiT (potem Wydziału Kultury i Sportu Urzędu Wojewódzkiego)⁴³.

W latach 1962–1974 działał w Kujawsko-Pomorskim Towarzystwie Kultu-ralnym w Bydgoszczy. Z ramienia KPTK pełnił funkcję sekretarza Kolegium Redakcyjnego Atlasu Województwa Bydgoskiego i doprowadził do opraco-wania oraz wydania pierwszego w Regionie *Atlasu Województwa Bydgos-kiego*⁴⁴. Publikował też artykuły w wydawanym przez KPTK „Roczniku Kujaw i Pomorza”.

Od 1963 do 2000 roku był też członkiem oddziału Polskiego Towarzystwa Geograficznego w Toruniu, działając aktywnie w Kole Bydgoskim PTG. W latach 1977–2000 należał do Towarzystwa Urbanistów Polskich, w którym w latach 1977–1980 pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Wojewódzkiego w Bydgoszczy.

Za działalność zawodową i społeczną został wyróżniony licznymi odznacze-niami państwowymi, resortowymi i regionalnymi, m.in. *Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski* (1986), *Złotym Krzyżem Zasługi* (1980), odzna-kami *Zasłużony Działacz Kultury* (1974), *Zasłużony Działacz Turystyki* (1969), *Medalem Stulecia Turystyki Polskiej* (1973), *Oznaką Honorową Za Zasługi dla m. Bydgoszczy* (1979) i *Za Szczególne Zasługi dla Rozwoju Województwa Bydgoskiego* (1989), *odznaką 25 lat w PTTK* (1977) i *50 lat w PTTK* (2003), *Medalem ZW PTTK w Bydgoszczy Za Szczególne Zasługi dla PTTK* (1985). W 1971 r. otrzymał wyróżnienie w konkursie GKKFiT na najlepsze wydawnic-two o tematyce turystycznej – za folder *Bory Tucholskie*, a w 1987 nagrodę III stop-nia Przewodniczącego GKKFiT. Uchwałą z dnia 5 września 1997 r. XIV Walnego Zjazdu PTTK w Lublinie otrzymał tytuł Członka Honorowego PTTK.

Janusz Umiński zmarł 2 maja 2023 r. W ostatnich 3 latach zmagał się z licznymi chorobami, które wyłączyły go z działalności społecznej i pisarskiej. Pozostawił po sobie szereg niedokończonych materiałów oraz wspomnień. Został pochowany w grobowcu rodzinnym na cmentarzu parafialnym na Bielawach w Bydgoszczy. W jego osobie pożegnaliśmy wybitnego bydgoszczanina, niestrudzonego propa-gatora miasta i regionu kujawsko-pomorskiego, zasłużonego społecznika i działa-cza na polu turystyki.

Niech odpoczywa w pokoju.

⁴³ Archiwum prywatne Janusza Umińskiego – pismo Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodo-wej w Bydgoszczy – Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki WKT z dnia 23 li-stopada 1966 r.

⁴⁴ *Atlas Województwa Bydgoskiego*, oprac. L. Straszewicz przy współpracy Instytutu Geografii UMK w Toruniu pod kierownictwem R. Galona, Warszawa 1973.

Bibliografia najważniejszych prac Janusza Umińskiego

Opracowania

- Przewodnik po Polsce*, Warszawa I wyd. 1963, II 1965, III 1969, IV 1976, V 1991, VI 1996 [opisy tras województw bydgoskiego, toruńskiego i wrocławskiego].
[współautorzy: E. Szmańda, A. Flicińska], *Bydgoszcz i okolice. Przewodnik-Informator*, Bydgoszcz 1956.
- [współautor: A. Flicińska], *Bory Tucholskie. Przewodnik*, Warszawa 1959.
- [współautor: P. Dzianisz], *Szlak Piastowski. Województwo Bydgoskie*, Bydgoszcz [1960], wydanie II, Bydgoszcz 1966.
- [współautor: P. Dzianisz], *Szlak Łokietka*. Bydgoszcz 1961, wyd. II Bydgoszcz 1966.
- [współautor: A. Flicińska], *Województwo Bydgoskie. Przewodnik*, Warszawa 1967.
- Spółeczna opieka nad zabytkami w województwie bydgoskim (krótki zarys)*, [w:] *Informator Społecznych Opiekunów Zabytków*, Bydgoszcz 1970, s. 12–31.
- Bydgoszcz. Przewodnik*, Warszawa 1972.
- Województwo Bydgoskie*, [w:] *Rocznik Polityczny i Gospodarczy*, Warszawa 1972, s. 492–497.
- Województwo jako obszar turystyczny*, [w:] *Województwo bydgoskie. Krajobraz. Dzieje. Kultura. Gospodarka*, Poznań 1967, s. 339–344; Wyd. II, Poznań 1973, s. 325–331.
- Grudziądz i okolice. Przewodnik*, Warszawa 1974.
- Czesław Nieduszyński 1879–1953, „Bydgoszczanin”* 1974, nr 6 (1969–1973), s. 60–63.
- Z badań nad historią organizacji krajoznawczo-turystycznych w regionie bydgoskim w latach 1900–1939*, [w:] *Problemy turystyki i kultury fizycznej w regionie bydgoskim*, red. R. Trzeźniowski, Prace Wydziału Nauk Humanistycznych BTN seria G, Nr 4, Warszawa–Poznań 1975, s. 3–54.
- Bydgoszcz i okolice. Przewodnik*. Wydanie II, Warszawa 1976.
- Związek Popierania Turystyki w Bydgoszczy*, „Kalendarz Bydgoski” (9) 1976, s. 76–79.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa bydgoskiego*. Projekt i koordynacja: B. Bańkowska i J. Umiński, Bydgoszcz 1977.
- [współautor: B. Bańkowska], *Syntetyczna informacja o krajowych i regionalnych ośrodkach rozwoju wyróżnionych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa bydgoskiego*, Bydgoszcz 1977.
- Ciechocinek i okolice. Przewodnik*, Warszawa 1978.
- Bory Tucholskie. Przewodnik*, Gdańsk 1980.
- Bory Tucholskie. Touristischer Informator*, übers. B. Czepułkowska, Gdańsk 1980.
- Vademecum turystyczne województwa bydgoskiego. Przewodnik*, Gdańsk 1982.
- Nad Notecią. Przewodnik*, Seria *Na szlaku*, Warszawa 1984.
- Puszcza Bydgoska. Przewodnik*, Seria *Na szlaku*, Warszawa 1985.
- Bydgoszcz i okolice. Przewodnik*, Wydanie III zmienione i rozszerzone, Warszawa 1985.
- Dzieje Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Polskiego Towarzystwa Tatrzańkiego w Regionie Pomorsko-Kujawskim. Calendarium*, Bydgoszcz 1987.

- Bory Tucholskie. Przewodnik, Seria Na szlaku*, Warszawa 1988.
- Przewodniki po miastach*, [w:] *Ogólnopolski Sejmik Krajoznawczy Książki Turystyczno-Krajoznawczej*, Tuczno–Piła 1988, s. 19–23.
- Włocławek i okolice. Przewodnik*, Gdańsk 1989.
- 7 dni w Koronowie i nad Jeziorem Koronowskim. Przewodnik*, Warszawa 1989.
- Ciechocinek i okolice. Przewodnik*, Wydanie II, Warszawa 1990.
- Z dziejów Oddziału Bydgoskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w latach 1920–1950*, Bydgoszcz 1990.
- Szlak Kasztelański*, Bydgoszcz 1991.
- Pojezierze Krajeńskie. Przewodnik*, Warszawa 1991.
- Zasługi: Dr Stanisław Łabendziński*, „Kalendarz Bydgoski” (24) 1991, s. 241–244.
- Szkoła „Rodziny Wojskowej” w Bydgoszczy*, „Kalendarz Bydgoski” 25 (1992), s. 133–136.
- Działalność organów administracji państwowej i samorządowej oraz związków w dziedzinie turystyki i wypoczynku do II wojny światowej*, [w:] *Turystyka i wypoczynek w Polsce. Część I historia, zarządzanie, organizacja*, red. M. Grabiszewski, Bydgoszcz 1994, s. 7–13.
- Rozwój społecznego ruchu turystycznego*, [w:] *Turystyka i wypoczynek w Polsce. Część I historia, zarządzanie, organizacja*, red. M. Grabiszewski, Bydgoszcz 1994, s. 21–26.
- Erziehungslager Bromberg*, „Kalendarz Bydgoski” (27) 1994, s. 212–213.
- Wspomnienia: Ksiądz Jan Konopczyński*, „Kalendarz Bydgoski” 27 (1994), s. 251–253.
- [współautor: S. Iwicki], *Walory rekreacyjne Bydgoszczy i okolic*, [w:] *Środowisko Przyrodnicze Bydgoszczy. Środowisko – Przyroda – Zdrowie*, red. J. Banaszak, Bydgoszcz 1996, s. 149–162.
- Przebieg Szlaku (Partyzantów Armii Krajowej w Borach Tucholskich)*, [w:] *Szlakiem Partyzantów Armii Krajowej w Borach Tucholskich*, Toruń 1996, s. 41–58.
- [współautor W. Jastrzębski, K. Marcysiak], *Inowrocław Zdrój... i jego atrakcje. Informator*, Bydgoszcz 1996.
- Koronowo i okolice. Informator turystyczny*, Bydgoszcz 1996.
- Szlak Partyzancki Armii Krajowej w Borach Tucholskich*, cz. I, Toruń 1996.
- Bydgoszcz. Przewodnik*, Bydgoszcz 1996.
- Jak bydgoszczanie ongiś spędzali wolny czas*, „Kalendarz Bydgoski” 29 (1996), s. 120–128.
- [współautorzy: B. Majewska, P. Pytlewicz, Ł. Szewczyk, W. Szukalski], *Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego 1982–1997*, Bydgoszcz 1997.
- W góry, w góry miły bracie...*, „Kalendarz Bydgoski” 30 (1997), s. 253–258.
- Podstawowe uwarunkowania dostępności i prawidłowej percepcji*, [w:] *Studium warunków dostępności i percepcji Bydgoszczy dla turystyki przyjazdowej*, Bydgoszcz 1997–1998, s. 123–162.

- Bydgoszcz a guide for visitors*, Bydgoszcz 1998.
- Konopczyński Jan Nepomucen (1883–1961), [w:] *Słownik Biograficzny Konspiracji Pomorskiej 1939–1945*, część 4, Toruń 1998, s. 71–73.
- Bydgoskie i Bydgoszcz w latach 1975–1996. Przemiany terytorialne i administracyjne oraz przesłanki rozwoju społeczno-gospodarczego Regionu Kujawsko-Pomorskiego*, [w:] *Bydgoszcz jako ośrodek administracyjny na przestrzeni wieków*, Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego t. XVI, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 1998, s. 221–239.
- Parafia p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy 1920–1998*, „Kalendarz Bydgoski” 32 (1999), s. 165–180.
- Ulica 20 Stycznia 1920 roku*, „Kalendarz Bydgoski” 32 (1999), s. 209–217.
- Katolickie Towarzystwa Robotników Polskich w Bydgoszczy w latach 1892–1939*, „Kronika Bydgoska” 1999, Tom specjalny wydany z okazji wizyty papieża Jan Pawła II w Bydgoszczy, s. 91–114.
- Inowrocław Zdrój und seine Atraktionen*, [współautor W. Jastrzębski, K. Marcysiak], Bydgoszcz 1999.
- Koronowo miasto i gmina*, Bydgoszcz 2000.
- Najstarsze osiedle*, „Kalendarz Bydgoski” 33 (2000), s. 171–175.
- Muzeum Wojska Polskiego*, „Kalendarz Bydgoski” 33 (2000), s. 219–223.
- Geneza województwa kujawsko-pomorskiego*, [w:] *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni wieków*, Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, T. XVII, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2001, s. 57–77.
- Z historii Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego na Kujawach i Pomorzu*, [w:] *Związki Kujaw i Pomorza na przestrzeni wieków*, Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, T. XVII, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2001, s. 307–321.
- Wyższa Pomorska Szkoła Turystyki i Hotelarstwa [w Bydgoszczy]*, „Kalendarz Bydgoski” 34 (2001), s. 63–66.
- Brzegiem Brdy do Brdujścia*, „Kalendarz Bydgoski” 4 (2001), s. 85–100.
- Polski Biały Krzyż w Bydgoszczy w latach 1930–1939*, „Kronika Bydgoska” 23 (2001), s. 59–100.
- Biblioteka Wojskowa w Bydgoszczy*, „Kalendarz Bydgoski” 35 (2002), s. 121–122.
- Parafia p.w. Zmartwychwstania Pańskiego 1980–2000*, „Kalendarz Bydgoski” 35 (2002), s. 64–69.
- Pożegnania: Zofia Stefaniak*, „Kalendarz Bydgoski” 35 (2002), s. 253–254.
- Polski Touring Klub w Bydgoszczy*, „Kronika Bydgoska” 24 (2002), s. 180–194.
- Gdańsk w 3 dni. Przewodnik turystyczny*, Warszawa 2003.
- Bydgoski Klub Narciarzy*, „Kalendarz Bydgoski” 36 (2003), s. 213–216.
- Port morski w Bydgoszczy*, „Kalendarz Bydgoski” 36 (2003), s. 191–192.
- Szlak Brdy*, „Kalendarz Bydgoski” 36 (2003), s. 73–78.

- Bydgoszczanie: Alfons Licznerski*, „Kalendarz Bydgoski” 36 (2003), s. 138–141.
- Szlakiem Leona Wyczółkowskiego*, „Kalendarz Bydgoski” 36 (2003), s. 287–292.
- Związek Popierania Turystyki w Bydgoszczy*, „Kronika Bydgoska” 25 (2003), s. 129–143.
- Bydgoszcz. Przewodnik*, Bydgoszcz 2004.
- Pomorski Okręg Wojewódzki PTK w latach 1930–1939*, [w:] *Demokracja i samorządność na Kujawach i Pomorzu w dobie nowożytnej*, Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, T. XVIII, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2004, s. 249–270.
- Leśny Park Kultury i Wypoczynku*, „Kalendarz Bydgoski” 37 (2004), s. 74–78.
- Powrót nad rzekę*, „Kalendarz Bydgoski” 37 (2004), s. 49–52.
- Tradycja szkolnictwa dla głuchych*, „Kalendarz Bydgoski” 37 (2004), s. 204–205.
- Turystyka w Borach Tucholskich*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Borów Tucholskich. Stan badań i potrzeby badawcze*, Bydgoszcz-Tuchola 2005, s. 189–208.
- Ostatnie wspólne wakacje*, [w:] *Bez procesu, bez wyroku. Ludobójstwo katyńskie we wspomnieniach*, Szczecinek 2005, s. 123–130.
- Toruń w 3 dni. Przewodnik turystyczny*, Warszawa 2005.
- Harcerz i optyk [wspomnienie o Bernardzie Mrozińskim]*, „Kalendarz Bydgoski” 38 (2005), s. 165–166.
- [współautor W. Zawadzki], *Żołnierz i krajoznawca [wspomnienie o pułk. Kazimierzu Marianie Zacharze]*, „Kalendarz Bydgoski” 38 (2005), s. 167–169.
- Pałac Gwardii Wielkopolskiej*, „Kalendarz Bydgoski” 38 (2005), 220–222.
- Powiat Brodnicki i okolice. Przewodnik*, Toruń 2006.
- Walory kulturowe jako element aktywizacji ruchu i zagospodarowania turystycznego*, Bydgoszcz 2006.
- Polskie Towarzystwo Krajoznawcze na Pomorzu*, [w:] *Materiały z Konferencji Naukowej z okazji 100-lecia powstania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego pt. „Przeszłość – Teraźniejszość – Przyszłość*, Łeba 2006, s. 38–54.
- Pomorski Okręg PTK w latach 1930–1950*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*, Tom I Publikacja wydana z okazji Jubileuszu 100-lecia PTK, red. E. Matusiak-Gordon, Warszawa 2006, s. 229–258.
- Polski Touring Klub a Polskie Towarzystwo Krajoznawcze*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*, Tom I Publikacja wydana z okazji Jubileuszu 100-lecia PTK, red. E. Matusiak-Gordon, Warszawa 2006, s. 441–462.
- Związek Popierania Turystyki w Bydgoszczy*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*, Tom I Publikacja wydana z okazji Jubileuszu 100-lecia PTK, red. E. Matusiak-Gordon, Warszawa 2006, s. 463–472.
- Działalność organów administracji państwowej w dziedzinie turystyki w województwie pomorskim w latach 1924–1939*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*, Tom I Publikacja wydana z okazji Jubileuszu 100-lecia PTK, red. E. Matusiak-Gordon, Warszawa 2006, s. 473–496.

- Cichy bohater*, „Kalendarz Bydgoski” 39 (2006), s. 192–194.
- Zielonym szlakiem nad Wisłą*, „Kalendarz Bydgoski” 39 (2006), s. 314–319.
- Walki na Przedmościu Bydgoskim*, „Kalendarz Bydgoski” 39 (2006), s. 234–239.
- Szlak bojowy 11 Dywizjonu Artylerii Konnej*, „Kalendarz Bydgoski” 39 (2006), s. 240–243.
- Halina Stabrowska – czołowa działaczka Polskiego Białego Krzyża*, „Kronika Bydgoska” 28 (2006), s. 385–400.
- Działalność administracji państwowej w dziedzinie turystyki i krajoznawstwa na Kujawach i Pomorzu w latach 1945–1975*, [w:] *Rok 1945 na Kujawach i Pomorzu*, Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, T. XIX, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2006, s. 287–314.
- Bydgoszcz. Przewodnik*, Bydgoszcz 2007.
- Działalność organów administracji państwowej w dziedzinie turystyki w województwie pomorskim w latach 1924–1939*, [w:] *Kujawsko-pomorskie rodowody wybitnych uczonych*, Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, T. XX, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2007, s. 259–284.
- Narodziny krajoznawstwa na Pomorzu*, [w:] „Ziemia” 100-lecie powstania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego 1906–2006, Warszawa 2007, s. 119–136.
- Zagospodarowanie turystyczne szlaku Brdy*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Brdy i jej dorzecza. Materiały z konferencji naukowej w Tucholi w dniu 21 września 2007*, Bydgoszcz-Tuchola 2007, s. 170–185.
- Działalność organów administracji państwowej w dziedzinie turystyki w województwie pomorskim w latach 1924–1939*, [w:] Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, T. XX, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2007, s. 259–284.
- 11 Dywizjon Artylerii Konnej*, „Kalendarz Bydgoski” 40 (2007), s. 209.
- Miasto dzieciństwa*, „Kalendarz Bydgoski” 40 (2007), s. 251–252.
- Zielonym szlakiem wzdłuż Wisły*, „Kalendarz Bydgoski” 40 (2007), s. 310–313.
- Wspomnienia z lat okupacji*, „Kalendarz Bydgoski” 40 (2007), s. 238–244.
- Okręg Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Bydgoszczy. Cz. 1. Początki działalności i przemiany organizacyjne w latach 1951–1975*, „Kronika Bydgoska” 30 (2008), s. 361–404.
- Działalność Koła Bydgoskiego Stowarzyszenia „Rodzina Wojskowa” w latach 1925–1939*, „Kronika Bydgoska” 29 (2007), s. 123–164.
- Dom Świętego Józefa*, „Kalendarz Bydgoski” 41 (2008), s. 226–229.
- Szlakiem rezerwatów*, „Kalendarz Bydgoski” 41 (2008), s. 345–351.
- Działalność administracji państwowej z zakresu turystyki na Kujawach i Pomorzu w latach 1945–1975*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*, Tom III – *Od PTK do PTTK*, red. E. Matusiak-Gordon, Warszawa 2009, s. 209–233.

- Działalność szkolnych kół Polskiego Białego Krzyża w Bydgoszczy*, [w:] *Wojsko a społeczeństwo na Kujawach i Pomorzu*, Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, T. XXI, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2009, s. 107–115.
- Księgarnia Bydgoska*, „Kalendarz Bydgoski” 42 (2009), s. 255–257.
- Szlakiem historii i rezerwatów*, „Kalendarz Bydgoski” 42 (2009), s. 363–368.
- Rola kół krajoznawczych młodzieży szkolnej Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w wychowaniu patriotycznym w latach międzywojennych*, [w:] *Rozważanie i badania z perspektywy 90. rocznicy powrotu Pomorza i Kujaw Północnych do Macierzy*, Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, T. XXII, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2010, s. 199–215.
- Działalność okręgu PTTK w Bydgoszczy w latach 1951–1975*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego. Tom IV – PTTK w roku sześćdziesięciolecia*, red. T. Kłosiewicz-Prokop, Warszawa 2010, s. 137–197.
- Miasto na siedmiu wzgórzach*, „Kalendarz Bydgoski” 42 (2010), s. 412–418.
- Nestor medycyny bydgoskiej*, „Kalendarz Bydgoski” 42 (2010), s. 259–262.
- Zakłady Graficzne*, „Kalendarz Bydgoski” 42 (2010), s. 307–311.
- Fabryka pianin i fortepianów*, „Kalendarz Bydgoski” 42 (2010), s. 284–287.
- Korekta w pejzażu*, „Kalendarz Bydgoski” 42 (2010), s. 113–115.
- Okręg Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Bydgoszczy w latach 1951–1975. Cz. 2. Działalność programowa*, „Kronika Bydgoska” 32 (2010), s. 365–398.
- Działalność Bydgoskiego Zarządu Wojewódzkiego PTTK w latach 1975–1990*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego. Tom V – Kontynuacja pracy krajoznawczej jako wartość kulturotwórcza*, red. T. Kłosiewicz-Prokop, Warszawa 2011, s. 77–126.
- Korekta w pejzażu (II)*, „Kalendarz Bydgoski” 44 (2011), s. 67–70.
- Mała encyklopedia. – Droga żelazna Warszawsko Bydgoska*, „Kalendarz Bydgoski” 44 (2011), s. 284–286.
- Skrajem Parków Nadwiślańskich*, „Kalendarz Bydgoski” 44 (2011), s. 374–376.
- W trosce o tożsamość ideową i pomyślny rozwój krajoznawstwa. Nieznane listy i pisma z lat 1936–1937 kierowane do prezesa Zarządu Głównego PTK Władysława Raczkiewicza*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego. Tom VI – Tożsamość Towarzystwa budowana przez pokolenia krajoznawców*, red. T. Kłosiewicz-Prokop, Warszawa 2012, s. 153–222.
- Korekta w pejzażu (III)*, „Kalendarz Bydgoski” 45 (2012), s. 84–85.
- Mała encyklopedia – Zawisłe*, „Kalendarz Bydgoski” 45 (2012), s. 243–244.
- Kuzynka Rita*, „Kalendarz Bydgoski” 45 (2012), s. 255–257.
- Pożegnania: Julian Szczepan Ziemkowski*, „Kalendarz Bydgoski” 45 (2012), s. 317–318.
- Wędrówka szlakiem Przedmościa*, „Kalendarz Bydgoski” 45 (2012), s. 343–345.

- Działalność Oddziału Bydgoskiego PTK na polu upowszechniania fotografii krajoznawczej w latach 1929–1939*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*, Tom VII – *Wartość kontynuacji idei i praktyki w turystyce*, red. T. Prokop, Warszawa 2013, s. 283–294.
- Korekta w pejzażu (IV)*, „Kalendarz Bydgoski” 46 (2013), s. 76–78.
- Mała encyklopedia – Dom Polski*, „Kalendarz Bydgoski” 46 (2013), s. 230.
- Bydgoskie Sonderaktion*, „Kalendarz Bydgoski” 46 (2013), s. 248–249.
- Lekcje pod presją*, „Kalendarz Bydgoski” 46 (2013), s. 272–273.
- Działalność bydgoskiego Zarządu Wojewódzkiego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w latach 1975–1990. Część I. Działalność organizacyjna i krajoznawcza*, „Kronika Bydgoska” 34 (2013), s. 247–268.
- Kabel Bydgoski*, „Kalendarz Bydgoski” 47 (2014), s. 30–32.
- Fabryka, jakich niewiele*, „Kalendarz Bydgoski” 47 (2014), s. 33–35.
- Korekta w pejzażu. Dom Kultury ZNTK, Marina bydgoska*, „Kalendarz Bydgoski” 47 (2014), s. 41–42.
- Miejskie Centrum Kultury, czyli reaktywacja*, „Kalendarz Bydgoski” 47 (2014), s. 47–48.
- Okruchy historii. Fordonek*, „Kalendarz Bydgoski” 47 (2014), s. 110–111.
- Okupacyjna wyprawa do Wielkopolski*, „Kalendarz Bydgoski” 47 (2014), s. 121–122.
- Działalność bydgoskiego Zarządu Wojewódzkiego PTTK w latach 1975–1990. Część II. Działalność w dziedzinie turystyki kwalifikowanej, przewodnictwa i turystyki zagranicznej*, „Kronika Bydgoska” 35 (2014), s. 249–282.
- Znaczenie akcji odczytowej i innych form pracy krajoznawczej i kulturalnej PTK oraz organizacji pokrewnych w przywracaniu w latach 1920–1925 polskości Kujaw Zachodnich i Pomorza*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*. Tom VIII – *Krajoznawstwo jako przedmiot wszechstronnych badań historycznych oraz praktyki przewodnickiej*, red. T. Kłosiewicz-Prokop, Warszawa 2014, s. 33–56.
- Zagospodarowanie turystyczne w rejonie kujawsko-pomorskim*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*. Tom X – *Polsce służyliśmy i służyć będziemy*, red. T. Kłosiewicz-Prokop, Warszawa 2016, s. 51–78. *Bydgoski Klub Narciarzy*, „Kronika Bydgoska”, 2015, s. 227–238.
- Korekta w pejzażu. Trasa wschodnia*, „Kalendarz Bydgoski” 48 (2015), s. 36–37.
- Okruchy historii – park Kochanowskiego*, „Kalendarz Bydgoski” 48 (2015), s. 123–124.
- Korekta w pejzażu. Apartamentowiec w łabędzim raj*, „Kalendarz Bydgoski” 49 (2016), s. 44–45.
- Okruchy historii. Czerny Polanie*, „Kalendarz Bydgoski” 49 (2016), s. 116–118.
- Pradolina rezerwatów*, „Kalendarz Bydgoski” 49 (2016), s. 182–186.
- Relaks skrajem Puszczy Bydgoskiej*, „Kalendarz Bydgoski” 50 (2017), s. 43–45.
- Korekta w pejzażu. Mosty „Solidarności”*, „Kalendarz Bydgoski” 50 (2017), s. 46–47.
- Rozwój i upadek „Fotonu”*, „Kalendarz Bydgoski” 50 (2017), s. 126–129.
- Okruchy historii. Las Gdański*, „Kalendarz Bydgoski” 50 (2017), s. 130–132.

- Korekta w pejzażu. *Garbary*, „Kalendarz Bydgoski” 51 (2018), s. 30–34.
- Szlakiem czarnym Powstania Wielkopolskiego 1919*, „Kalendarz Bydgoski” 51 (2018), s. 35–37.
- Bydgoszczanie: Dr Stanisław Łabendziński – przyrodnik, pedagog, krajoznawca*, „Kalendarz Bydgoski” 51 (2018), s. 80–82.
- „Meble i wnętrza”*, „Kalendarz Bydgoski” 51 (2018), s. 94–97.
- Komisja propagandy i wydawnictw WKKFiT w Bydgoszczy*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*. Tom XI – *Krajoznawcy – współtwórcy Niepodległej*, red. T. Kłosiewicz-Prokop, Warszawa 2018, s. 69–92.
- Z historii zagospodarowania szlaku Brdy*, [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*. Tom XI – *Krajoznawcy – współtwórcy Niepodległej*, red. T. Kłosiewicz-Prokop, Warszawa 2018, s. 107–122.
- Korekta w pejzażu – nowe osiedla*, „Kalendarz Bydgoski” 52 (2019), s. 116–117.
- Co nas czeka?*, „Kalendarz Bydgoski” 52 (2019), s. 153–154.

Prasa

- Założenia planu regionalnego województwa bydgoskiego*, „Gospodarka i Administracja Terenowa” maj 1969, nr 5 (104), s. 16–17.
- Ochrona rezerwatu Drwęcy*, „Jantarowe Szlaki. Kwartalnik Turystyczno-Krajoznawczy Województw Północnych w Gdańsku” 14 (1971), nr 10–12 (100–101), s. 32–33.
- Jan Zagierski (1897–1971)*, „Jantarowe Szlaki” 15 (1972), nr 5 (107), s. 13–14.
- Wojciech Rzeźniacki (1890–1954)*, „Jantarowe Szlaki” 15 (1972), nr 12 (114), s. 7–8.
- Krajoznawstwo i turystyka w regionie bydgoskim w latach 1920–1939*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 3–4 (117–118), s. 1–5.
- Z działalności Związku Popierania Turystyki w Bydgoszczy (w latach 1935–1939)*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 3–4 (117–118), s. 5–7.
- Spotkanie w Grudziądzu*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 3–4 (117–118), s. 45.
- Dni Bydgoszczy (31 V–29 IX 1973 r.)*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 3–4 (117–118), s. 47.
- Z działalności Pomorskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 10 (124), s. 6.
- Dr Stanisław Łabendziński*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 10 (124), s. 7–10.
- Rozwój społeczno-gospodarczy powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 10 (124), s. 19–22.
- Dzieje Bydgoszczy*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 10 (124), s. 33.
- Konrad Fiedler (1886–1939)*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 11–12, (125–126), s. 3–5.
- XI Jubileuszowy zjazd Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 11–12 (125–126), s. 67–68.
- III Plenarne zebranie Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK (w Inowrocławiu)*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 11–12 (125–126), s. 69–71.

- Turystyka i krajoznawstwo w wojsku*, „Jantarowe Szlaki” 16 (1973), nr 11–12 (125–126), s. 71.
- Czesław Nieduszyński (1879–1953), „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 1–2 (127–128), s. 17–18.
- W kręgu tradycji Mikołaja Kopernika*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 1–2 (127–128), s. 67.
- Ciechocińskie spotkanie piechurów*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 1–2 (127–128), s. 67.
- Nowi organizatorzy turystyki w wojsku*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 1–2 (127–128), s. 67.
- Z działalności Oddziału Chojnickiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974) nr 1–2 (127–128), s. 55–56.
- Z działalności kół krajoznawczych młodzieży w Bydgoszczy w latach 1929–1939*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 3 (129), s. 6–8.
- Szkolne Koło Krajoznawczo-Turystyczne SKKT w 100-lecie turystyki*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 6 (132) s. 65–68.
- Rozwój społeczno-gospodarczy Kruszwicy*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 6 (132), s. 14–15.
- Bydgoszcz*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 7–8 (133–134), s. 67.
- Z działalności Oddziału Morskiego PTK w Gdyni w latach 1928–1939*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 7–8 (133–134), s. 13–15.
- Żnin*, „Jantarowe Szlaki” 17 (1974), nr 12 (138), s. 58.
- Zdzisław Arentowicz [1890–1956]*, „Jantarowe Szlaki” 18 (1975), nr 1–2 (139–140), s. 36–37.
- Pałucki Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Żnieniu w latach 1929–1939*, „Jantarowe Szlaki” 19 (1976), nr 6 (156), s. 12–15.
- Piotr Wiszniewski (1890–1966)*, „Jantarowe Szlaki” 19 (1976), nr 6 (156), s. 22–23.
- Rola Bydgoszczy w rozwoju gospodarczym kraju*, „Jantarowe Szlaki” 19 (1976), nr 7, s. 58.
- Z dziejów turystyki polskiej [działalność Bydgoskiego Oddziału (Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego) PTK w latach 1920–1939]*, „Jantarowe Szlaki” 20 (1977), nr 3 (165), s. 42–44.
- [współautor: B. Bańkowska], *Problemy rozwoju Aglomeracji Dolnej Wisły*, „Miasto” 27 (1977), nr 6, s. 7–13.
- [współautor: B. Bańkowska], *Alfons Licznerski*, „Miasto” 27 (1977), nr 6.
- Jubileusz piechurów*, „Jantarowe Szlaki” 21 (1978), nr 2 (168), s. 17.
- Pieszko wokół Bydgoszczy*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 7–8 (119–120), 1984, s. 40–43.
- Odbudowa i rozwój Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego w województwie pomorskim w latach 1947–1950*, 27 (1984), nr 3 (193), s. 59–60.

- Szlak im. Bartłomieja Nowodworskiego*, „Jantarowe Szlaki” 27 (1984), nr 4 (194), s. 57–60.
- Pieszko wokół Bydgoszczy*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 7–8 (131–132), 1985, s. 34–37.
- Okolice Tlenia i Osia*, „Jantarowe Szlaki” 28 (1985), nr 3 (197), s. 35–42.
- Dzielnica chłopów i ich króla – Kujawy*, „Ziemia 1985”, s. 186–195.
- Kraina północna – Pomorze*, „Ziemia” 1985, s. 165–179.
- Szlak im. Bartłomieja Nowodworskiego. Odcinek Plaskosz–Tuchola*, „Jantarowe Szlaki” 29 (1986), nr 2, s. 56.
- Klamra dwóch rzek*, „Poznaj swój kraj” 39 (1986), nr 6 (295), s. 7–9.
- Jeszcze o jubileuszu PTK*, „Wielkopolska” 5 (1987), nr 15, s. 2, 12.
- Polskie Towarzystwo Krajoznawcze w Tucholi w latach 1926–1939*, „Jantarowe Szlaki” 31 (1988), nr 4 (210), s. 59–62.
- Tropami kujawskich twórców*, „Gościniec”, 20 (1988), nr 5 (222), s. III–IV.
- 60 rocznicę PTK na Pałukach*, „Poznaj swój kraj” 32 (1989), nr 5 (328), s. 25–26.
- Tam gdzie cisy*, „Poznaj swój kraj” 34 (1991), nr 8 (352), s. 12–13.
- Szlak im. Tadeusza Janickiego*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 5 (212), 1992, s. 45–46.
- Szlakiem Nadwiślańskim*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 6 (213), 1992, s. 48–49.
- Ku Brdzie*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 7–8 (214–215), 1992, s. 47–49.
- Nad Kanał Lateralny*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 12 (219), 1992, s. 44–45.
- Rejony turystyczne*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Październik 1992, nr 0, s. 3.
- Bydgoszcz*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Październik 1992, nr 0, s. 4.
- Szlakiem Brdy*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Październik 1992, nr 0, s. 10.
- Zagospodarowanie turystyczne*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Październik 1992, nr 0, s. 16.
- Kolej Warszawsko-Bydgoska*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1992–93, nr 1, s. 3.
- Przez Lasy Balczewskie*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1992–93, nr 1, s. 4.
- Ekologizacja wsi w Borach Tucholskich*, Zima 1992–93, nr 1, s. 14.
- Szlakiem Brdy*, „Poznaj swój kraj” 35 (1992), nr 4/6 (260–262), s. 38–39.
- Do Serocka i Nowego Jasińca*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 2 (221), 1993, s. 46–47.
- Do Gościeradza i Wtelna*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 3 (222), 1993, s. 55–56.
- Z Osielska do Smukały*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 4 (223), 1993, s. 47–48.
- Szlakiem Dra Stanisława Meysnera*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 6 (225), 1993, s. 54–56.
- Szlakiem Nadnoteckim*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 7–8 (226–227), 1993, s. 40–43.
- Szlakiem Wojciecha Rzeźniackiego*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 9 (228) 1993, s. 57–59.

- Jubileusz Muzeum Wojskowego*, „Bydgoski Informator Kulturalny” 10 (229), 1993, s. 22–23.
- Do Kalwarii Pakoskiej*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1993, nr 3/4, s. 4.
- Działalność organów administracji państwowej i samorządowej w dziedzinie turystyki i wypoczynku w regionie wielkopolsko-pomorskim w latach 1920–1939 (część II)*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny, Lato 1993, nr 3/4, s. 6; (część III), Jesień 1993, nr 4/5, s. 6.
- Z Ludziska do Markowic*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1993, nr 4/5, s. 4.
- Szlakami walk AK w Borach Tucholskich*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1993, nr 3/4, s. 14.
- Muzeum Tradycji Pomorskiego Okręgu Wojskowego*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1993, nr 4/5, s. 9.
- Akwedukt nad Czerską Strugą w Fojutowie*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1993/94, nr 5/7, s. 11.
- Jan Mełnicki (1916–1993)*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1993/94, nr 5/7, s. 15.
- Ekoregion Bory Tucholskie*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1993/94, nr 5/7, s. 15.
- Młyny i tartaki wodne*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1994, s. 11.
- Szlakiem Męczeństwa Krajnian*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1994, nr 6/8, s. 4.
- Szlakiem Imienia Marii Zientara-Malewskiej*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1994, nr 7/9, s. 4.
- Jan Kiliński*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1994, nr 7/9, s. 11.
- Szlakiem Rycerza Bossuty*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1994, nr 8/10, s. 4.
- Czterdzieści lat minie...*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1994, nr 8/10, s. 14.
- Organizacja ochrony przyrody w regionie wielkopolsko-pomorskim*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1994, nr 8/10, s. 6; (II) Zima 1994/95, nr 9/11, s. 6; (III) Wiosna 1995, nr 10/12, s. 6.
- Województwo Pomorskie*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1994, nr 7/9, s. 5; Jesień 1994, nr 8/10, s. 5; Zima 1994/95, nr 9/11, s. 5; Wiosna 1995, nr 10/12, s. 5.
- W Parku (dodatek „Bydgoszcz”)*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1994, nr 7/9, s. IV; Jesień 1994, nr 8/10, s. IV.
- Z dziejów parafii i kościoła MBNP na Szwederowie*, „Droga. Miesięcznik Parafii MBNP na Szwederowie”, Październik 1994, s. 4.
- Z dziejów parafii i kościoła MBNP na Szwederowie [cd.]*, „Droga. Miesięcznik Parafii MBNP na Szwederowie”, Listopad 1994, s. 5.
- W parku zimą (dodatek „Bydgoszcz”)*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1994/95, nr 9/11, s. IV.

- Szlakiem Stanisława Łabendzińskiego*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1994/95, nr 9/11, s. 4.
- Szlakiem Patuckim*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1995, nr 10/12, s. 4.
- Jubileusz... Oddziału Miejskiego PTTK w Bydgoszczy* (dodatek „Bydgoszcz”), Wiosna 1995, nr 10/12, s. I, IV.
- Wypoczynek mieszkańców Bydgoszczy* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1995, nr 10/12, s. IV.
- Cichy jubileusz* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1995, nr 11/13, s. I.
- Szlakiem Piastowskim*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1995, nr 11/13, s. 4.
- Województwo Bydgoskie*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1995, nr 11/13, s. 5; Jesień 1995, nr 12/14, s. 5.
- Henryk Krajczewski (1920–1995)*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1995, nr 11/13, s. 15.
- Henryk Kulpiński (1920–1995)*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1995, nr 12/14, s. 15.
- Przewodnicki jubileusz* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1995, nr 12/14, s. I, IV.
- Szlakiem Leszka Białego*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1995, nr 12/14, s. 4.
- Z dziejów parafii i kościoła MBNP na Szwederowie* (3), „Droga. Miesięcznik Parafii MBNP na Szwederowie”, Luty 1995, s. 5.
- Ksiądz Jan Konopczyński*, „Droga. Miesięcznik Parafii MBNP na Szwederowie” Marzec 1995, s. 5.
- Ksiądz Czesław Rólski*, „Droga. Miesięcznik Parafii MBNP na Szwederowie” Czerwiec 1995, s. 4.
- Jubileusz [70-lecie urodzin ks. prałata Władysława Mielcarka]*. „Droga. Miesięcznik Parafii MBNP na Szwederowie” Październik 1995, s. 3.
- Zasłużeni: Ksiądz Czesław Rólski*, „Kalendarz Bydgoski” 28 (1995), s. 243–245.
- Dawniej konne teraz elektryczne*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1995/96, nr 13/15, s. 3.
- Szlakiem płk. Ignacego Mielżyńskiego*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1995/96, nr 13/14.
- Aleksandra Flicińska-Borowicz*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1995/96, nr 13/15, s. 15.
- Leszek Michalski (1920–1995)*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1995/96, nr 13/15, s. 15.
- Bydgoskie Tramwaje* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima 1995/96, nr 13/14, s. III–IV.
- Bydgoskie Autobusy* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1996, nr 14/16, s. III.

- Szlakiem partyzantów AK*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1996, nr 14/16, s. 4; (II) Lato 1996, nr 15/17, s. 4; (III), Jesień 1996, nr 16/18, s. 4.
- Tradycja przemysłu motoryzacyjnego w Bydgoszczy*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1996, nr 14/16, s. 6.
- Przeszło 100 lat tradycji współczesnego kajaka*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1996, nr 15/17, s. 4.
- Czesław Woźny, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1996, nr 15/17, s. 11.
- Puszcza Bydgoska* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1996, nr 16/18, s. I.
- W 60-lecie śmierci Leona Wyczółkowskiego*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1996, nr 16/18, s. 6.
- Jak rosło miasto. Kanał Bydgoski*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, [wydanie specjalne] 1996, s. 2.
- Pokrzywy nad Brdą, Lotnicze tradycje Bydgoszczy, Kolej Warszawsko-Bydgoska*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, [wydanie specjalne] 1996, s. 3.
- Puszcza Bydgoska*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, [wydanie specjalne] 1996, s. 4.
- Arkona* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima-Wiosna 1997, nr 17–18/20–21, s. III.
- Przez Zabory*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Zima-Wiosna 1997, nr 17–18/20–21, s. 4.
- Otton Weiland, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1997, nr 20/23, s. 10.
- Pokrzywy nad Brdą*, (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Jesień 1997, nr 20/23, s. III.
- Znakowanymi trasami pieszymi i rowerowymi przez Park Narodowy „Bory Tucholskie”* (I), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato 1997, nr 19/22, s. 4; II Jesień 1997, nr 20/23, s. 4; (III), Zima 1997/98, nr 21/24, s. 4.
- Krajna*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny” [wydanie specjalne], 1997, s. 3.
- Kociewie*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny” [wydanie specjalne], 1997, s. 8.
- Grupy etniczne i regionalne województwa bydgoskiego* (mapa), „Bydgoski Przegląd Turystyczny” [wydanie specjalne], 1997, s. 12.
- Bydgoszcz – oblicze miasta i ośrodek wojewódzki* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny” [wydanie specjalne], 1997, s. I, IV.
- Jedziemy do Tlenia*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr (9.07).
- Cisy Staropolskie*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr (16.07).
- Serce Borów Tucholskich*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr 142, s. 7.
- Konno w Rytlu i pstrągi z Myłofa*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr 147, s. 7.
- Letnisko w Bysławiu*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr 147, s. 7.

- U Kaszubów na Ziemi Zaborskiej*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr 152, s. 7.
- Kierunek Cekcyn*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr 157, s. 7.
- Czersk – miasto z historią*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr 161, s. 7.
- Łąki czerskie*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr 166, s. 7.
- Rotmistrz Michałko z Tucholi*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1997, nr 166, s. 7.
- Bydgoski Węzeł Wodny* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1998, nr 22/25, s. I.
- Bydgoszcz na łamach przedwojennej „Ziemi”*, (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1998, nr 22/25, s. II.
- Bydgoszcz nad Brdą i Wisłą* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Wiosna 1998, nr 22/25, s. II.
- Szlakiem dziedzictwa kulturowego im. Świętego Wojciecha*, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato-Jesień 1998, nr 23–24/26–27, s. 4.
- Czasopiśmiennictwo krajoznawczo-turystyczne w Polsce*, cz. I, „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato-Jesień 1998, nr 23–24/26–27, s. 11–12.
- O powojennych losach Bydgoskiego Węzła Wodnego* (dodatek „Bydgoszcz”), „Bydgoski Przegląd Turystyczny”, Lato-Jesień 1998, nr 23–24/26–27, s. I.
- Swornegacie i Laska*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1998, nr 126, s. 7.
- Na ryby, grzyby i grubego zwierza [do Osiecznej]*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1998, nr 131, s. 7.
- Kręgi kamienne w Odrach*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1998, nr 136, s. 7.
- Kaszubskie Wiele*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1998, nr 140, s. 7.
- Wakacje pod żaglami*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1998, nr 141, s. 7.
- Nad czystą wodą (w Osieku)*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1998, nr 151, s. 7.
- W widłach Wdy i Wisły (Świecie nad Wisłą)*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1998, nr 156, s. 7.
- Nowe na Kociewiu*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1998, nr 161, s. 7.
- Wrześniowe Krojanty*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 1998, nr 166, s. 7.
- Losy internowanych na Pomorzu żołnierzy powstania listopadowego*, „Jantarowe Szlaki” 41 (1998), nr 4 (250), s. 13–17.
- Nasz Region*, „Wiadomości turystyczne regionu Kujaw i Pomorza” 1998, nr 0, s. 4.
- Kanał Bydgoski*, „Pomorze i Kujawy” 2 (3) 1999, s. 22–25.

- Bydgoszcz – dzieje miasta*, „Pomorze i Kujawy” 3 (4) 1999, s. 14–16.
- Sanktuarium Matki Boskiej Pięknej Miłości*, „Pomorze i Kujawy” 3 (4) 1999, s. 17–18.
- Brdą do Bydgoszczy*, „Pomorze i Kujawy” 6 (7) 1999, s. 13–17.
- Pamiętki średniowiecza*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2000, nr (5.07.2000), s. 7.
- Śladem Towarzystwa Jaszczurczego*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2000 nr (12.07.2000), s. 7.
- Golub-Dobrzyń i okolice*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2000 nr (19.07.2000), s. 7.
- Okolice Chełmży*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2000, nr (26.07), s. 7.
- W parku krajobrazowym (Górznieńsko-Lidzbarskim)*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2000 nr (2.08.2000), s. 7.
- Miasto na wzgórzach [Chełmno]*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2000, nr (9.08.2000), s. 7.
- Brodnicke krajobrazy*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2000, nr (6.08.2000), s. 7.
- Kierunek Wąbrzeźno*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2000, nr (23.08.2000), s. 7.
- Bydgoszcz jako ośrodek nauki, oświaty i kultury w roku 2000*, „Jantarowe Szlaki” 43 (2000), nr 3–4, s. 46.
- Walory etniczne województwa*, „Pomorze i Kujawy” 5 (12) 2000, s. 10–17.
- Z historii Oddziałów PTT na Kujawach i Pomorzu*, „Wierchy” 66 (2000), s. 133–146.
- Kierunek Pałuki*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2001, nr (3.07.2001), s. 8.
- Jedziemy do Nakła*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2001, nr 141, s. 8.
- Pałuckie atrakcje*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2001, nr 159, s. 8.
- Szubina czar*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2001, nr 165, s. 8.
- W stolicy Pałuk*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2001, nr 183, s. 8.
- Polskie Pompeje*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2001, nr 189, s. 10.
- Gdzie w hokeja na trawie grają*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2001, nr 194, s. 10.
- Gdzie myszy Popiela zjadły*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2001, nr 200, s. 10.
- Mrocza i okolice*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2002, nr 158 (4070) z 9 VII, s. 11.
- Mysłęcinek – bliski, ale czy znany?*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2002, (16.07), s. 11.
- Meandrami do Więcborka*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2002, (30.07.), s. 11.

- Wzdłuż rynien i moren*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2002, (13.08.2002), s. 12.
- Śladami lodowca*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2002, (20.08.2002), s. 11.
- Śladami września*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2002 (10.09.2002), s. 11.
- Ważniejsze rocznice przypadające w roku 2003*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 2 (6)/2002, s. 50–51.
- Muzeum Tradycji Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy*, „Pomorze i Kujawy”, 1–2 (20–21) 2002, s. 24–31.
- Pomorski Okręg PTK w latach 1930–1950*, „Ziemia Gdańska. Rocznik Krajoznawczy PTTK”, Rok II, 2003, s. 5–41.
- Z Gródka Grudziądz*, [w:] *Na turystycznym szlaku*, „Express Bydgoski” 2003, nr (5/6.07.2003), s. 18.
- Ważniejsze rocznice przypadające w roku 2004*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 3 (11)/2003, s. 87–89.
- Polski Touring Klub w Bydgoszczy*, „Jantarowe Szlaki” 46 (2003), nr 2 (268), s. 24–27.
- Pomorski Okręg Wojewódzki Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w latach 1930–1939*, „Jantarowe Szlaki” 46 (2003), nr 4 (270), s. 1–6.
- Bydgoski Klub Narciarzy*, „Wierchy” 69 (2003), s. 161–165.
- Polski Touring Klub a Polskie Towarzystwo Krajoznawcze*, „Ziemia” 2003, s. 115–136.
- Wyszogród na szlaku św. Wojciecha*, „Ziemia Gdańska. Rocznik Krajoznawczy PTTK”, 3 (2004), s. 17–24.
- Liga Popierania Turystyki*, „Ziemia Gdańska. Rocznik Krajoznawczy PTTK”, 3 (2004), s. 25–32.
- Ważniejsze rocznice przypadające w roku 2005*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 1 (14)/2004, s. 84–86.
- Z tradycji współczesnego kajaka*, „Wodny Świat” Październik 2004 (01), s. 45.
- Pojezierze Brodnickie*, „Wodny Świat” Listopad 2004 (02), s. 2–5.
- Dzieje parafii i kościoła Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Bydgoszczy w latach 1920–1972*, „Nasza Przeszłość” 103 (2005), s. 5–92.
- Ważniejsze rocznice w roku 2006*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 4 (21)/2005, s. 125–127.
- Nad Zatoką Pucką*, „Wodny Świat” 04/2005, s. 2–5.
- Nadmorski Park Krajobrazowy*, „Wodny Świat” 3 (06) 2005, s. 2–7.
- Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Krótki rys historyczny*, „Wodomaniak” Listopad 2005, nr 2, s. 45.
- Liga Popierania Turystyki*, „Wodomaniak” Grudzień 2005, nr 3, s. 14–17.
- Gdyński Związek Propagandy Turystycznej*, „Ziemia Gdańska. Rocznik Krajoznawczy PTTK” 5 (2006), s. 15–32.

- Ważniejsze rocznice w roku 2007*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 3/4 (24/25) 2006, s. 168–171.
- Polskie Towarzystwo Tatrzańskie*, „Wodomania” Styczeń 2006, nr 01 (04) s. 18–19.
- Polski Związek Turystyczny*, „Wodomania” Luty 2006, nr 02 (05), s. 18–19.
- Ważniejsze rocznice [z historii turystyki i krajoznawstwa] w roku 2007 [na Mazowszu]* „Barbakan. Czasopismo Turystyczno-Krajoznawcze Mazowsza”, nr 37 (176) 2007, s. 90–93.
- Ważniejsze rocznice w roku 2008*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 1/3 (26/28) 2007, s. 176–179.
- Ważniejsze rocznice przypadające w roku 2009*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 1/2 (29–30) 2009, s. 198–203.
- Ważniejsze rocznice w roku 2011*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 1/3 (31/33) 2010, s. 220–225.
- Ważniejsze rocznice w roku 2012*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 4 (34)/4 (38) 2010–2011, s. 127–129.
- Ważniejsze rocznice w roku 2013*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 4 (42) 2012, s. 85–89.
- Ważniejsze rocznice przypadające w roku 2014*, „Gościniec. Kwartalnik PTTK” 4 (46) 2015, s. 97–102.